

NATIONELLA FÖRENINGEN
FÖR SJUKSKÖTERSKOR I KIRURGISK VÅRD

KOMPETENSBESKRIVNING AVANCERAD NIVÅ

**Specialistsjuksköterska med inriktning
mot kirurgisk vård**

Produktionsfakta

UTGIVARE: Svensk sjuksköterskeförening

GRAFISK FORM: Losita Design AB

ILLUSTRATIONER: Colourbox

UTGIVNINGÅR: 2014

REVIDERAD: 2024

ISBN-NR: 978-91-85060-81-8

FÖRORD

Kirurgisk omvårdnad med hög kvalitet är nödvändigt för att patienten ska få säker vård i en effektiv vårdkedja. För detta krävs att sjuksköterskan har specialistkunskap i omvårdnad som används rätt i verksamheten. Sjuksköterskans specialistkompetens bidrar även till en individuell karriärväg samt en tryggare arbetsplats för kollegor och studenter.

Kompetensbeskrivningen för specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård publicerades första gången år 2014. Som en del i professionsutvecklingen för specialistsjuksköterskan och den utveckling som sker inom kirurgisk vård, publiceras nu en reviderad version av kompetensbeskrivningen. Kompetensbeskrivningen beskriver det unika i kompetensområdet som specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård innehar. Vår förhoppning är att denna skrift ska ge insikt och förståelse för möjligheterna med, och behovet av, kompetensen i den nuvarande och framtida svenska kirurgiska vården.

Karolina Härle

Ordförande Nationella Föreningen för Sjuksköterskor i Kirurgisk vård, NFSK

KOMPETENSBESKRIVNINGENS ANVÄNDNINGSMRÅDE

Denna kompetensbeskrivning beskriver den avancerade kompetensen hos specialist-sjuksköterskan i kirurgisk vård och bygger vidare från Svensk sjuksköterskeförenings kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska, där den grundutbildade sjuksköterskans specifika kompetensområde beskrivs. Kompetensbeskrivningen beskriver kompetensen hos specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård utifrån sjuksköterskans sex kärnkompetenser: Personcentrerad vård, samverkan i team, evidensbaserad vård, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, säker vård och informatik, samt kompetensområdena pedagogik och ledarskap. Kompetensbeskrivning ska utgöra ett stöd för legitimerade specialistsjuksköterskor, specialistsjuksköterskestudenter och lärare på lärosäten, verksamhetsansvariga inom hälso- och sjukvård, kliniska ledare och chefer, samt beslutsfattare. Med kirurgisk vård menas all kirurgisk verksamhet.

SPECIALISTSJUKSKÖTERSKA MED INRIKTNING MOT KIRURGISK VÅRD

Behovet av specialistkompetens hos sjuksköterskan i kirurgisk vård är stort. Den allt äldre befolkningen med ökad sjukdomsbörda, tillsammans med de mer avancerade kirurgiska interventionerna ställer ökade krav på omvårdnaden för att vården ska vara säker, effektiv och av hög kvalitet för patienten. Sedan 1950-talet har sjuksköterskor i Sverige haft möjlighet att fördjupa sina kunskaper i kirurgisk omvårdnad, och år 2001 infördes den skyddade yrkesbeteckning: Specialistsjuksköterska med inriktning mot kirurgisk vård. Internationella studier har återkommande sedan 2000-talet påvisat vikten av hög akademisk utbildning i kirurgisk omvårdnad för att öka vårdkvaliteten och effektiviteten för patienten och minska komplikationer och död. Den högre akademiska och kliniska kompetensen hos specialistsjuksköterskan skapar förutsättningar att arbeta patientsäkert genom de avancerade kunskaperna inom sjuksköterskans kärnkompetenser.

I sin yrkesroll ska den specialistutbildade sjuksköterskan arbeta personcentrerat, patientsäkert och kunskapsbaserat, samt leda och genomföra förbättringsarbete och vårdutveckling inom kirurgisk omvårdnad. Den specialiserade sjuksköterskan arbetar ofta parallellt med den grundutbildade sjuksköterskan i kirurgisk verksamhet, vilket innebär ett behov av tydlighet i uppdraget för att komplettera den grundutbildade sjuksköterskans kompetens. På flera sjukhus finns den gemensamma uppdragsbenämningen *Specialist i klinisk tjänst, SPIK*. Det är en funktion som förekommer nationellt i liknande former där specialistsjuksköterskans uppdrag innebär en kombination av kliniska bedömningar av patientens omvårdnadsbehov, handledning till kollegor, utbildning och förbättringsarbete.

KIRURGISK OMVÅRDNAD

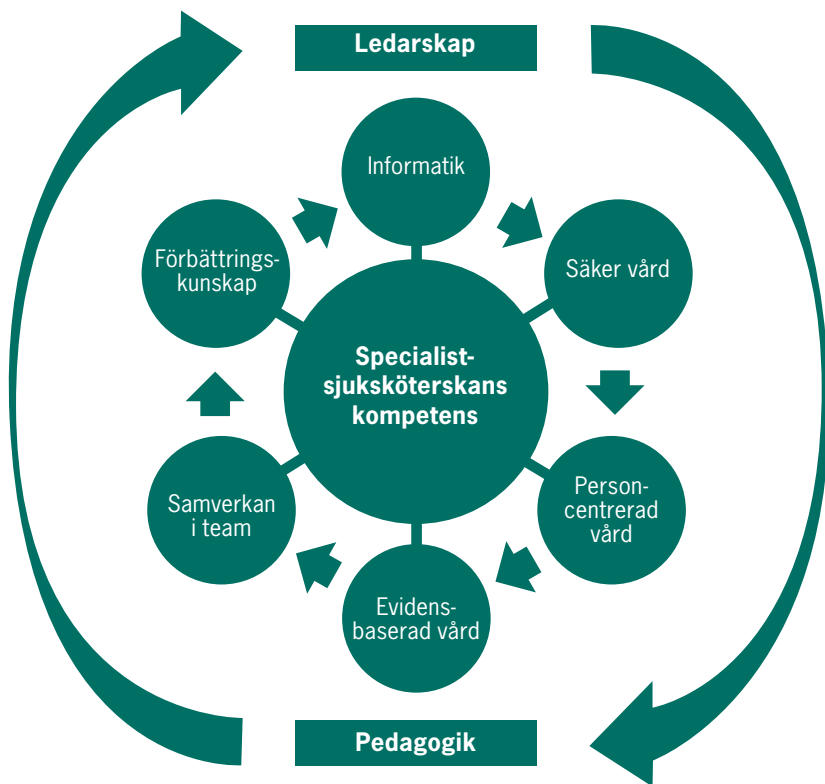
Nationella Föreningen för Sjuksköterskor i Kirurgisk vård använder ramverket *Fundamentals of Care* som teoretisk grund till arbetet med kirurgisk omvårdnad. Ramverket beskriver en kombination av tre dimensioner (1–3) för att möta patientens individuella omvårdnadsbehov: (1) Den etablerade vårdrelationen mellan patienten och sjuksköterskan, som ligger till grund för att: (2) Möta patientens grundläggande (fysiska, psykiska och relationella) behov, med stöd av: (3) Rätt kontextuella förutsättningar. Den kirurgiska omvårdnaden ska vara anpassad till den individuella patienten och utgå från att sjuksköterskan skapar och upprätthåller en vårdrelation som medför att patient och närstående upplever delaktighet, trygghet och respekt. Föreningens arbete vilar även på Svensk sjuksköterskeförenings *Värdegrund för omvårdnad* och *International Council of Nurses etiska kod*.

Med kirurgisk omvårdnad avses det professionella kompetensområdet för specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård, och den arbetsprocess som innebär att bedöma helhetsbilden av patientens fysiska, psykosociala och relationella behov, samt förmåga att själv tillgodose dem. Utifrån bedömningen planeras vården och behoven tillgodoses. Omvårdnadsprocessen innebär ett självständigt ansvar för bedömning, diagnostik, planering, genomförande och utvärdering av omvårdnaden. Vården ska utgå från den individuella patientens upplevelser, bedömda behov och förmåga att själv medverka i att möta sina behov. Omvårdnad sker på personnivå och främjar patientens hälsa och välbefinnande, förebygger ohälsa, lindrar lidande samt verkar för en fridfull och värdig död – med beaktande av kulturell bakgrund, ålder, kön och sociala villkor.

KOMPETENSOMRÅDE

Specialistsjuksköterskans kompetensområde i kirurgisk vård innefattar säker omvårdnad med hög kvalitet för patienten. Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård återfinns främst inom tre områden; klinik, organisation/ledarskap och akademi, med fördel integrerade mellan dessa områden. Specialistsjuksköterskans kompetens är ämnad för det kliniska patientnära arbetet och som ledare för omvårdnaden samt handledare för kollegor inom kirurgisk omvårdnad. En akademisk anknytning till lärosäten som lärare, klinisk lektor, forskare eller doktorand är en grundläggande förutsättning för både specialistutbildningen och den kliniska vården. En sådan anknytning kan med fördel ske i kombination med den kliniska rollen.

Specialistsjuksköterska i kirurgisk vårds unika kunskap beskrivs i denna kompetensbeskrivning genom de sex kärnkompetenserna: personcentrerad vård, evidensbaserad vård, samverkan i team, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, informatik och säker vård samt kompetenserna ledarskap och pedagogik. Specialistsjuksköterskans olika kompetenser är integrerade med varandra vilket illustreras i bilden ovan.

Personcentrerad vård

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga att i partnerskap genomföra vården, tillsammans med patienten och dennes närstående, så att delaktighet främjas och integritet och värdighet bevaras. Ett personcentrerat förhållningssätt bidrar till att tillvarata patientens rätt till självbestämmande. Med ett professionellt och etiskt förhållningssätt skapas förtroende, tillit och trygghet i relationen med patient och närstående utifrån patientberättelsen. Specialistsjuksköterskan ska organisera och argumentera för omvårdnadsprocessen utifrån patientberättelsen med hänsyn till patientens kulturella bakgrund, ålder, kön och sociala villkor.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- leda och handleda personcentrerade arbetssätt i det patientnära arbetet
- leda vården enligt omvårdnadsprocessen utifrån patientberättelsen med hänsyn till patientens individuella förutsättningar
- planera och genomföra standardiserade och individuella kirurgiska vårdplaner med utgångspunkt i patientens berättelse, inkluderat icke-verbal kommunikation
- identifiera patientens behov och resurser, och utifrån det skapa förutsättningar för patientens och närståendes delaktighet i planering, genomförande och utvärdering av vården
- leda reflektion med teamet runt patienten utifrån personcentrerad etik och förhållningssätt
- med ett personcentrerat förhållningssätt planera och leda god vård i livets slut tillsammans med patient, närstående och relevanta vårdaktörer inom den kirurgiska vården, och i vårdplanering till annan vårdform.

Samverkan i team

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga att stödja den interprofessionella samverkan inom den kirurgiska vården för att uppnå det bästa resultatet för patienten. Ett fungerande teamarbete länkar samman nödvändiga kompetenser utan hierarki där patienten är en jämlik partner i teamet, främjar kontinuitet i patientens vård, och stärker patientsäkerheten. Det framgångsrika teamarbetet förutsätter tydlig kommunikation och gemensam förståelse för vårdbehov och vårdplan samt mål med vården.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- ansvara för att patientens omvårdnadsbehov och plan tydliggörs i det interprofessionella teamet runt patienten genom att prioritera omvårdnaden, samt identifiera och kommunicera behoven och vårdplan för att möta dem
- organisera och optimera patientens omvårdnad utifrån kunskap om kompetenserna som finns i teamet, inkluderat att säkerställa att patienten är en jämlik partner i teamet
- tillhandahålla konsultation, information och undervisning i kirurgisk omvårdnad till medarbetare inom den egna och andra verksamheter
- skapa nätverk och samarbeta lokalt, regionalt, nationellt och internationellt med sjuksköterskor i kirurgisk vård samt andra professioner för att främja kunskapsutbyte inom kirurgisk omvårdnad.

Evidensbaserad vård

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga att leda omvårdnadsarbetet utifrån bästa tillgängliga evidens inom sitt specialismråde. Den kirurgiska omvårdnaden ska utformas utifrån bästa tillgängliga vetenskap, patientens erfarenheter, önskemål, situation och förutsättningar, i kombination med specialistsjuksköterskans professionella kunskap och erfarenheter.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- ordinaera adekvat evidensbaserad vård utifrån patientens omvårdnadsbehov i komplexa situationer, samt systematisk utvärdera resultatet
- tillämpa evidensbaserad omvårdnad
- hålla sig uppdaterad i kunskapsutvecklingen inom kirurgisk omvårdnad
- söka, värdera och använda vetenskapliga publikationer inom kirurgisk omvårdnad
- kvalitetsgranska och ta fram evidensbaserade rutiner och styrdokument
- förmedla evidens till kollegor på ett pedagogiskt sätt
- vara delaktig i forskningsprojekt inom kirurgisk omvårdnad.

Förbättringskunskap för kvalitetsutveckling

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga för det kliniska patientnära arbetet samt i utvecklings- och förbättringsarbete. Specialistsjuksköterskan har därför en central roll i att planera och genomföra förbättringsarbete, utifrån ett strukturerat arbetssätt, för att därigenom uppnå en resurseffektiv kirurgisk vård av hög kvalitet för patient, personal och organisation.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- ansvara för att identifiera behov av, planera, och implementera evidensbaserade kliniska riktlinjer och standardiserade vårdplaner inom kirurgisk omvårdnad på lokal och nationell nivå
- ansvara för att mäta och utvärdera patientens omvårdnad och omvårdnadsarbetet med olika metoder
- använda relevanta kvalitetsindikatorer för omvårdnad i förbättrings- och kvalitetsarbete
- medverka till tvärprofessionellt kunskapsutbyte avseende förbättrings- och kvalitetsarbete
- initiera, leda och utvärdera tvärprofessionella utvecklingssamarbeten som inkluderar patientrepresentanter och, när lämpligt, representanter för närstående
- ansvara för att identifiera ej längre aktuella arbetssätt, rutiner och metoder
- bidra till en kultur som främjar förbättring och systematiskt kvalitetsutveckling av omvårdnaden.

Säker vård

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga till handlingsberedskap och prioriteringsförmåga att göra evidensbaserad bedömning och åtgärd för att möta patientens omvårdningsbehov vid avancerade och komplexa kirurgiska vård-situationer. Specialistsjuksköterskan har kompetens att identifiera och åtgärda risker mot patientsäkerheten i verksamheten och sjuksköterskans arbetsmiljö samt kvalitetsuppföljning och evidensbaserad av kirurgiska vården som tillsammans bidrar till en säkrare vård.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- leda det förebyggande omvårdnadsarbetet mot vårdskador och komplikationer
- identifiera, förstå och förklara verkningssmekanismer, kontraindikationer, behandlingseffekter och risker för patienten i samband med kirurgisk vård
- genomföra avancerad klinisk bedömning, planering och åtgärd för patienter med komplexa kirurgiska omvårdningsbehov
- handleda kollegor till att ge patienten säker kirurgisk omvårdnad
- värdera, argumentera och stödja kliniska riktlinjer, kvalitetsindikatorer och standardiserade vårdplaner på både lokal och nationell nivå, samt undervisa kring användningen av dessa
- använda och relatera sin fördjupade kunskap om kommunikation och organisation till att leda arbetet för en säker vård och bättre arbetsmiljö inom den kirurgiska vården
- identifiera och implementera bedömningsinstrument relevanta för patientens omvårdningskvalitet i kirurgisk vård
- mäta och utvärdera kvaliteten på den kirurgiska omvårdnaden för patienten med relevanta metoder, samt använda resultaten i patientsäkerhetsarbetet
- stödja hållbar verksamhetsutveckling utifrån etisk värdegrund, miljö och klimat, ekonomi och jämlikhet.

Informatik

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har avancerad förståelse och förmåga för användning av informations- och kommunikationssystem. Specialist-sjuksköterskan ska vara delaktig i användning och utveckling av väl fungerande system som stödjer kvalitet och säkerhet i patientens omvårdnad i kirurgisk vård. Digitala hjälpmedel ska användas för att stödja planering, genomförande och utvärdering av kirurgisk omvårdnad, samt för utbildning och forskning. Specialistjuksköterskan ska säkerställa att den enskilda patienten och närståendes behov säkert bevaras i digitaliseringsprocessen.

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård ska kunna:

- identifiera behov av information och undervisning hos patient, närstående, samt kollegor
- skapa lärande miljöer, material och rutiner för kunskapsöverföring om patientens omvårdnadsbehov, mål, planering och utvärdering av vården
- implementera och säkerställa strukturer, i samverkan med kollegor och andra professioner, för säker kommunikation och informationsöverföring genom hela vårdprocessen
- initiera och delta i utvecklingen av e-hälsoverktyg och e-hälsotjänster för patientens omvårdnad i kirurgisk vård, för att svara mot krav på patientsäkerhet, vårdkvalitet och tillgänglighet i en komplex vårdmiljö
- ansvara för att bevara den personcentrerade vården och säkerhetsställa patientens delaktig i en digitaliserad vård
- leda och tydliggöra behovet av etisk reflektion i relation till användande av e-hälsoverktyg och sociala medier tillsammans med kollegor och andra professioner.

Ledarskap

Specialistsjuksköterskan i kirurgisk vård har kompetens att leda den patientnära omvårdnaden och vara handledare för kollegor inom kirurgisk omvårdnad. Specialistjuksköterskan har kompetens att leda och genomföra förbättringsarbete, vårdutveckling, samt att delta i forskning inom kirurgisk omvårdnad. Specialist-sjuksköterskans kompetens kan även användas även i andra ledarskapsroller för att leda och utveckla den kirurgiska omvårdnaden.

Pedagogik

Specialistsjuksköterskan i kirurgiskvård arbetar självständigt inom sitt kunskapsområde och ger stöd till kollegor i omvårdnadsprocessen genom handledning, bedömning, prioritering, åtgärdsförslag och utvärdering. Specialistjuksköterskans kompetens omfattar reflekterande handledning samt undervisning inom sitt specialistområde till interna och externa kollegor, specialist- och sjuksköterskestudenter. Specialistjuksköterskans pedagogiska kompetens omfattar även interventioner som att utforma och leda introduktionsprogram, omvårdnadsronder eller andra former av handledning och undervisning på individ- och gruppnivå.

FÖRENINGEN

Nationella Föreningen för Sjuksköterskor i Kirurgisk vård (NFSK) grundades år 2011 och är en ideell professionell förening som verkar för evidensbaserad och säker vård med hög kvalitet genom kompetent omvårdnad för patienter i kirurgisk vård. Den kirurgiska vården innefattar all kirurgisk verksamhet. Föreningen ger stöd i yrkesutövandet till den som arbetar med eller leder den som arbetar med omvårdnad till patienten i kirurgisk vård.

Föreningens syfte är att främja utveckling, utbildning och forskning inom omvårdnad för patienten i kirurgisk vård, samt att initiera, utveckla och samordna kunskapsutbytet nationellt och internationellt. Föreningen syftar även till att stärka de professionella rollerna som sjuksköterska-, specialist-sjuksköterska-, avancerad specialistsjuksköterska och disputerad sjuksköterska i kirurgisk vård, samt utbildningarna till dessa.

ARBETSPROCESS

Beslutet att revidera kompetensbeskrivning togs av NFSK:s styrelse. En arbetsgrupp inom styrelsen med kliniskt verksamma specialistsjuksköterskor i kirurgisk vård har ansvarat för revideringen. Granskningen av den reviderade versionen har gjorts av arbetsgruppen från styrelsen samt en nationell referensgrupp. Referensgruppen har hög akademisk kompetens och erfarenhet relevant för utbildningen till- och specialist-sjuksköterskans kompetens, samt klinisk tillämpning av kompetensen.

ARBETSGRUPP

från styrelsen i Nationella föreningen för sjuksköterskor i kirurgisk vård

Susanna Hård af Segerstad, masterexamen i omvårdnad, specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Johanna Lorentzson, klinisk adjunkt, specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Pernilla Hendeberg, specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Therese Avallin, medicine doktor, specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

REFERENSGRUPP

Johanna Roth, specialistsjuksköterskestudent
i kirurgisk vård

Maria Demir, nyutexaminerad
specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Linnea Pettersson, nyutexaminerad
specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Sofia Eriksson, biträdande verksamhetschef
kirurgisk vård, leg. sjuksköterska

Jenny Drott, docent, universitetslektor,
leg. sjuksköterska

Jenny Jakobsson, docent, specialistsjuksköterska
i kirurgisk vård

Eva Jangland, docent, universitetslektor,
specialistsjuksköterska i kirurgisk vård

Svensk sjuksköterskeförening

TACK

Tack till de som under arbetets gång bidragit till revideringen av denna kompetensbeskrivning. Ett särskilt tack till Pernilla Svanäng och Sanna Johansson som var med under uppstarten.

REFERENSER

Aiken, L. H., Clarke, S.P., Cheung, R.B., Sloane D.M & Silber J.H. (2003). Educational levels of hospital nurses and surgical patient mortality. *JAMA*, Sep 24;290(12),1617-23. DOI: 10.1001/jama.290.12.1617.

Aiken, L.H., Sloane, D.M., Bruyneel, L., Van den Heede, K., Griffiths, P., Busse, R., Diomidous, M., Kinnunen, J., Kózka, M., Lesaffre, E., McHugh, M.D., Moreno-Casbas, M.T., Rafferty, A.M., Schwendimann, R., Scott, P.A., Tishelman, C., van Achterberg, T & Sermeus, W. (2014). RN4CAST consortium. Nurse staffing and education and hospital mortality in nine European countries: a retrospective observational study. *Lancet*, May 24;383(9931),1824-30. DOI: 10.1016/S0140-6736(13)62631-8. Epub 2014 Feb 26.

Bergqvist, Månsson, Sara (Red.), (2017). *Teamarbete & förbättringskunskap: två kärnkompetenser för god och säker vård*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Hämtad 2022-08-30 från:
<https://swenurse.se/download/18.1dbf1316170bff6748cd8b0/1584345577416/Teamarb%20ete%20och%20f%C3%B6rb%C3%A4ttringskunskap.pdf>

Bergqvist, Månsson, Sara (Red.), (2016). *Säker vård: en kärnkompetens för vårdens samtliga professioner*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Hämtad 2022-08-30 från:
<https://swenurse.se/download/18.1dbf1316170bff6748cd964/1584345995743/s%C3%A4ker%20v%C3%A5rd%202016.pdf>

Bergqvist, Månsson, Sara (Red.), (2019). *Personcentrerad vård – en kärnkompetens för god och säker vård*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Hämtad 2022-08-30 från:
<https://swenurse.se/download/18.9f73344170c003062310d6/1583937715986/personce%20ntrerad%20v%C3%A5rd%202019.pdf>

Edberg, A-K., Ehrenberg, A., Friberg, F., Wijk, H., & Öhlén, J. (Red.), (2021). *Omvårdnad på avancerad nivå – kärnkompetenser inom sjuksköterskans specialistområden*. (2 uppl.) Lund: Studentlitteratur

Muntlin, Å & Jangland, E. (Red.), (2020). *Fundamentals of care: klinisk tillämpning av ett teoretiskt ramverk för omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur

SFS 2017:30. Hälso- och sjukvårdslagen. Stockholm: Socialdepartementet.
Hämtad 2022-08-30 från
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag_sfs-2017-30

Sherwood G. & Barnsteiner J. (2013). *Kvalitet och säkerhet inom omvårdnad – sex grundläggande kärnkompetenser*. Lund: Studentlitteratur

Svensk sjuksköterskeförening (2021). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. International Council of Nurses. Svensk sjuksköterskeförening, Stockholm.

Svensk sjuksköterskeförening (2024). *Värdegrund för omvårdnad*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Hämtad 2024-02-26 från:
<https://www.swenurse.se/publikationer/vardegrund-for-omvardnad>

Svensk sjuksköterskeförening (2024). *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*. Stockholm. Hämtad 2024-02-26 från:
<https://swenurse.se/download/18.63d77b1e18bf5c2bfaa40841/1701244747726/Kompetensbeskrivning%20legitimerad%20sjuksko%CC%88terska%202024.pdf>

Nationella föreningen för
SJUKSKÖTERSKOR
I KIRURGISK VÅRD

**Nationella Föreningen för
Sjuksköterskor i Kirurgisk vård**

www.nfsk.se
info@nfsk.se

Svensk sjuksköterskeförening

Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tel 08-412 24 00
www.swenurse.se